

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

אמור

(חלק יז — שיחה ד')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת אמור (בכל העולם), זיג אייר, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

אמור ד

מן התורה⁸ וואָס דאַרף זיין בבית המקדש („לפני ה' אליכום“) אין חג הסוכות אַלט יו"ט⁹, נוסף אויף דער שמחה וואָס דאַרף זיין בכל יו"ט¹⁰ (און אויך בחג הסוכות גופא – בגבולין),

און דאָס וואָס די משנה¹¹ רופט עס אָן „שמחת בית השואבה“ און די גמרא¹² ברענגט דערויף דעם פסוק¹³ „ושאבתם מים בששון“ – מיינט עס אַז מצד דעם פסוק, וואָס איז נאָר אַן אסמכתא, האָט מען די שמחה יתירה פון חג הסוכות מצרף געווען צוזאַמען מיט ניסוך המים;

(8) ואין לתרץ עפ"י הכלל (יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ד) שהרמב"ם מביא דרשה הפשוטה יותר אף שלא נזכרה בש"ס – כי הבאת כתוב זה כאן נותנת מקום לטעות שחיוב השמחה הוא (א) מן התורה, (ב) „שבעת ימים“ (9) בסהמ"צ הרמב"ם (שם) וכ"ה בחינוך מצוה (תפח): „ובכלל אמרו ושמחת בחגיך מה שאמרו וכו' ולשחוק בכלי* ניגון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה“, שמה מוכח ששמחה זו היא גדר שמחת יו"ט, ולא משום ניסוך המים. אבל לאידך הוקשה לי להרי"ף פערלא שם (רלו, ג"ד), למה אי"ז מצוה בפ"ע מן הכתוב, ושמחתם גו"י. וראה לקמן הערה 37.

(10) ופ"י לשון הגמרא (סוכה ג, ב (לגי רש"י). נא, א) „שמחה יתירה“ לפי"ז הוא (לא כפרש"י (ד"ה דברי הכל), ואינה מן התורה אלא לחבב את המצות ולא דחי שבת, כ"א) שהוא יתנון בהשמחה דיו"ט שצ"ל בלא"ה. אבל ראה לקמן הערה 40.
(11) סוכה פ"ה מ"א.
(12) שם ג, ריש ע"ב. ירושלמי שם. וראה פרש"י ד"ה מנא ה"מ שם מה, ב.
(13) ישע"י יב, ג. וראה פיה"מ להרמב"ם רפ"ה דסוכה.

(* בכמה דפוסים: בכל. וראה סהמ"צ הוצאת ר"ח העליר.

א. פון פסוקי „ושמחתם לפני ה' אל-קיים שבעת ימים“ (וואָס שטייט ביי חג הסוכות) לערנט אָפּ דער רמב"ם², אַז בחג הסוכות איז געווען אַ „שמחה יתירה“ – מער ווי ביי די אַנדערע מועדות – וז"ל:

„אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן³, בחג הסוכות היתה במקדש יום⁴ שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים. וכיצד היו עושין, ערב יו"ט הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ומתחילין לשמוח ממוצאי יו"ט הראשון. וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד כו"י.

זאָגן מפרשים⁵, אַז פון דעם וואָס דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק „ושמחתם לפ-ני ה' א שבעת ימים“ אַלט מקור אויף דעם וואָס „בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה“, ובפרט אַז ער דערמאָנט ניט אַז די שמחה יתירה האָט אַ שייכות מיט ניסוך המים⁶ – שמחת בית השואבה – איז מוכח, אַז דער רמב"ם האָלט, אַז די „שמחה יתירה“ איז ניט פאַרבונדן מיט ניסוך המים⁷, נאָר ס'איז אַ חיוב שמחה

(1) פרשתנו כג, מ.
(2) הל' לולב פ"ח הי"ב.
(3) כמ"ש הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו הי"ז. סהמ"צ מע"נ נד.
(4) ראה שינוי גירסאות ברמב"ם מהדורת פרענקל (ירושלים תשל"ה).
(5) ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ח"ג מילואים ס"ה ה'.
(6) ולא הזכיר ע"ד ניסוך המים כ"א בהל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו ואילך (אבל לא מענין השמחה, שאין מקומו שם, כמובן).
(7) וראה רמב"ם הל' לולב שם הי"ד: „שהיו מרקדין וכו' בניי חג הסוכות“.

כלי שיר בשבת ויו"ט¹⁸, וואָס איז אויך אַ דרבנן¹⁹;

וויבאלד אָבער מ'לערנט אַז די שמחה יתירה איז אַ ציווי מן התורה, ווערט די קשיא: פאַרוואָס זאָל דער חיוב דאָרטיי-תא ניט דוחה זיין דעם איסור דרבנן פון נוצן כלי שיר²⁰ [ובפרט²¹ אַז „אין שבות במקדש“²² – און שמחת בית השואבה איז דאָך געווען בלויז במקדש²³]?

ג. אויך דאַרף מען פאַרשטיין:

(א) וואו איז דער מקור פון רמב"ם אַז „ושמחתם לפני ה'א שבועת ימים" מיינט די „שמחה יתירה“²⁴?

18) עירובין קד, א. וראה ביצה ל, א. לו, ב. רמב"ם הל' שבת פכ"ג ה"ד.

19) ראה תוד"ה שאינו (סוכה נ, א). ד"ה ורבנן (שם, ב).

20) דאינו דומה לתק"ש בשבת כדלקמן הערה 21. ומ"ש ברי"ף פערלא שם „משום שלא צוה עלי' הכתוב אלא לשמחה יתירה לא דחיא שבת" – צריך ביאור.

21) אבל גם בלא"ה אינו דומה לתקיעת שופר ברה"ה שחל להיות בשבת שאין תוקעין במדינה משום גזירה דרבה (ר"ה כט, ב. ושי"ג) – כי שם לא עקרו המצוה מכל וכל רק בשנה מסוימת, משא"כ בנדוד"ד שלעולם נעקרת מצות „שמחה יתירה" ביו"ט הראשון של חג ובמילא נעקר קיום „ושמחתם גו' שבועת ימים", ואא"פ לחכמים לעקור מצוה לגמרי – ראה יד מלאכי כללי היו"ד סי' רצה, ושי"ג.

ולהעיר מפרשי" סוכה נא, א (ד"ה ה"ג): שמחה יתירה נמי דוחה שבת הואיל ושמחת מצוה היא ובחליל אין איסור מלאכה אלא שבות בעלמא (ולא הזכיר דאין שבות במקדש).

22) פסחים סה, א. ביצה יא, ב.

23) והתירוץ בתוד"ה ורבנן (דלעיל הערה 19. ועד"ז הוא ברשב"א סוכה שם) – הוא רק אם שמחת ביה"ש אינה מדאורייתא, כדמוכח בתוס' שם.

24) כקושיית הרי"ף פערלא שם. ועיי"ש השקו"ט בדברי הירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ג. סוכה

פ"ג ה"א) כמקור להרמב"ם. וידועה השקו"ט (יד מלאכי כללי הדל"ת סי' קמד. שד"ח (כרך ט') כללי הפוסקים ס"ט אות נ')

און דערפאַר הייסט עס ניט „שמחת השואבה" (אַז די שאיבה איז די סיבה פון דער שמחה), נאָר „שמחת בית השואבה" – די שמחה (מצד חג הסוכות) וואָס קומט פאַר אין „בית השואבה", וואָס דאָס איז דער „שם המקום שהיו מתקנין לשמחה"¹⁴.

ב. מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין:

לכאורה איז דאָ בהרמב"ם אַ סתירה מיני' ובי': ער הויבט אָן אַז דער חיוב פון „שמחה יתירה" לערנט מען אָפּ פון פסוק „ושמחתם לפני ה'א שבועת ימים" – וואָס דערפון איז מוכח אַז דער זמן השמחה איז כולל אויך דעם יום הראשון של חג, וויבאלד ער איז איינער פון די „שבועת ימים" – און גלייך נאָכדעם אין דער זעלבער הלכה זאָגט ער „ומתחילין לשמוח ממוצאי יו"ט הראשון!"

און כאָטש אַז דער טעם אויף דעם איז ווי דער רמב"ם שרייבט גלייך ווייטער¹⁵: „ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יו"ט" – איז הא גופא קשיא: בשלמא אויב די „שמחה יתירה" איז ניט קיין חיוב מן התורה, נאָר בלויז אַ דין דרבנן¹⁶, איז מובן פאַרוואָס אין „יו"ט הראשון" האָט ניט געקענט זיין די שמחה [וואָס אופנה איז געווען¹⁷: „החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלתים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו כו"ן] – ווייל דער חיוב השמחה מדרבנן איז ניט בכח צו דוחה זיין דעם איסור פון נוצן

14) לשון הרמב"ם שם. וראה מ"ג שם: מאור

בית השואבה.

15) בהלכה יג (ממשנה שם נ, א).

16) כדעת רש"י דלעיל הערה 10. שבת כא, א.

17) רמב"ם שם ה"ג. וראה משנה שם נא, ב.

(א) לפי הנ"ל, אַז לדעת הרמב"ם איז די שמחה אַ ציבור מה"ת אַלס שמחת יו"ט (און ניט אַ דין דרבנן מצד ניסוך המים) – פאַרוואָס „לאַ היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה . . (און) כל העם האנשים והנשים כולן באין (נאָר) לראות ולשמוע" – (א) ווי קומט עס אַז עס זאָלן זיין חילוקים אינעם קיום פון אַ מ"ע מה"ת וואָס איז געזאָגט געוואָרן סתם, (ב) וואו איז דער מקור אויף דעם?²⁹

(ב) אין משנה ווערן דערמאָנט בלויז „חסידים ואנשי מעשה" – און דער רמב"ם איז מוסיף אַז די שמחה האָבן דורכגעפירט (אויך) „גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין (והחסידים) והזקנים (ואנשי מעשה)?"

נאָך מער: די גמרא³¹ ברענגט די בריי- תא וואו עס ווערט דערציילט וואָס עס האָבן דעמאָלט געזאָגט די „חסידים ואנשי מעשה" און די בעלי תשובה – ד. ה. אַז עס זיינען געווען דריי סוגים: חסידים, אנשי מעשה און בעלי תשובה; דער רמב"ם אָבער איז, פון איין זייט, מוסיף אַנדערע סוגים וואָס ווערן ניט דערמאָנט אין דער ברייתא, און מאידך גיסא איז ער משמית בע"ת – וואָס ווערן יע דער- מאָנט אין ברייתא!

ה. ווייטער³² זאָגט דער רמב"ם: „השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכו' וכל המשפיל עצמו ומקל גופו כו' הוא הגדול המכובד העובד מאהבה.

(ב) נאָכמער: לכאורה, ווי קען מען גאָר לערנען אַז דער פסוק איז דאָ אויסן אַ ציווי אויף דער „שמחה יתירה" בביהמ"ק – וויבאָלד אַז דער רמב"ם אַליין זאָגט אין אַ פריערדיקער הלכה²⁵, אַז דער פסוק איז פאַרנומען אויף אַן אַנדער לימוד: „מצות לולב כו' ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג שנאמר ושמחתם לפני ה' א"ג"ו"²⁶?

ד. ווייטער²⁷ שרייבט דער רמב"ם: „מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עו- שין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים"²⁸ ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חגה"ס, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע."

און דער מקור פון דער הלכה איז פון דער משנה²⁹: „חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם כו'".

דאָרף מען פאַרשטיין:

האם אפשר לדרוש ללמוד הלכות מפסוקים לאחר חתימת התלמוד. ולהעיר מסדר ברה"ג לאדה"ז (פי"ג ס"ב) „אם הי' מעונה בכבלי ברזל", שלכאורה מקורו הכתוב (תהלים קז, ז) „אסירי עני וברזל" (שער הכולל פכ"ג).

(25) הל' לולב פי"ג הי"ג. וראה סוכה מג, א.
(26) כקושיית הרי"פ פערלא שם. מכתבי תורה מכתב קנב.
(27) הי"ד.

(28) עכצ"ל שיש חילוק בין זקן זה שקנה חכמה (קדושין לב, ב) ו„גדולי חכמי ישראל" דחשיב לפני זה. ואולי י"ל דזקן חכמתו באה ע"י „רוב שנים יודיעו חכמה" (איוב לב, ז) וכמה הרפתקאי דעוד עליו (קדושין לג, א) ואין חכם כבעל הנסיון וכו', וחכמי ישראל – מצד טבע שכלו, יניק ותחכים (קדושין לב, ב).

(29) סוכה נא, א.

(30) משא"כ החילוקים בשמחת יו"ט (רמב"ם הל' יו"ט פי"ו הי"זיח), כי שם הוא „כל אחד ואחד כראוי לו" (רמב"ם שם). ועד"ז בהקהל – וילך לא, יב.

(31) שם נג, א.

(32) הט"ו.

„בשמחה יתירה“ אין דער שמחת יו"ט גופא – מצד דער הדגשה אין דער מצוה (הכללית³⁷) פון שמחת יו"ט³⁸.

און דאָס מיינט דער רמב"ם מיט דעם וואָס ער שרייבט (מיט צוויי הלכות וויי-טער) „מצוה להרבות בשמחה זו“: עס מיינט ניט אַ באַזונדערע מצוה וחיוב³⁹ פון אַ שמחה יתירה, נאָר אין דער מצוה פון שמחת יו"ט גופא אין דאָ אַ הדגשה והוספה⁴⁰.

עפ"ז אין מובן פאַרוואָס שמחת ביה"ש אין ניט דוחה יו"ט: כאַטש די שמחה אין פאַרבונדן מיט'ן פסוק „ושמחתם לפני ה'“א שבנעת ימים“ און – דורך דעם מרבה זיין בשמחה אין מען מקיים די מ"ע פון שמחת יו"ט בכלל (כנ"ל) – וויבאַלד אָבער ס'איז ניטאָ קיין חיוב מיוחד מה"ת אויף דער „שמחה יתירה“ (און די מ"ע פון שמחת יו"ט אין מען מקיים אויך אַן דער „שמחה יתירה“), קען זי ניט דוחה זיין דעם איסור (כאַטש ער אין נאָר דרבנן) צו נוצן כלי שיר ביו"ט⁴¹.

37) ומתורץ עפ"ז למה לא נמנה כמצוה בפ"ע אלא נכללת במצות שמחת יו"ט (ראה לעיל הערה 9).

38) עפ"ז מתורץ מה שיש להקשות לכאורה על כללות השמחה דשמחת ביה"ש – הרי אין מערבין שמחה בשמחה (מו"ק ת, ב. ירושלמי שם פ"א ה"ז. רמב"ם הל' יו"ט פ"ז ה"ז). וראה אנציקלופדיא תלמודית בערכו. ואכ"מ.

39) דאז הול"ל (בהלכה י"ב): מצוה לעשות שמחה יתירה במקדש בחג הסוכות שנאמר ושמחתם גו'.

40) ואולי זוהי ג"כ כוונת רש"י (דלעיל הערה 10) במ"ש „ואינה מן התורה אלא לחבב את המצות“ – היינו שאינו חיוב מן התורה, אלא „לחבב את המצות“ (– של תורה). וראה אנציק' תלמודית ע' „חובה מצוה ורשות“ החילוקים בגדר רשות חובה ומצוה. וש"נ.

41) להעיר ג"כ מרשב"א (דלעיל הערה 23): ובחליל של שואבה שאינה חובה אלא שמחה יתירה.

וכן דוד מלך ישראל אמר³³ ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני וכו'.

דאַרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס ברענגט דער רמב"ם דעם ענין ערשט אין הל' לולב בהמשך צו דער „שמחה יתירה“ פון חג הסוכות? אפילו אויב כוונתו איז צו מצרף זיין די הלכה פון דער שמחה צו נאָר אַ הלכה פון שמחה – האָט ער דאָס געדאַרפט בריינגען בהל' יו"ט³⁴ וואָס אין (א) פאַרדעם, (ב) אַ שמחה כללית יותר, (ג) ועיקר: סיום ענין השמחה דאָרט רעדט זיך וועגן שמחה בעבודת ה' בכלל, פונקט ווי דאָ.

איז דערפון משמע, אַז שמחה של מצוה בכלל, האָט אַ שייכות צו דער „שמחה יתירה“ פון חג הסוכות.

ו. דער ביאור בכל זה:

דערמיט וואָס דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק „ושמחתם לפני ה'“א שבעת ימים“ אַלס מקור אויף דער „שמחה יתירה“ בחג הסוכות, מיינט ער ניט צו זאָגן אַז די תורה זאָגט דאָ אַ חיוב נוסף (על שמחת יו"ט – דעם חיוב) פון „שמחה יתירה“ בחגה"ס – נאָר:

וויבאַלד די תורה איז מדגיש דעם חיוב שמחת יו"ט ביי חגה"ס (בביהמ"ק) מער ווי ביי אַלע יו"ט³⁵ – „ושמחתם לפני ה'“א שבעת ימים“ (כאַטש מ'ווייס שוין חיוב שמחת יו"ט פון „ושמחת בחגיך גו'“³⁶) – דערפאַר אין „הייתה (האָט זיך געפירט אין די שבעת ימים) במקדש יום שמחה יתירה“: דאָס האָט אַרויסגערופן אַז מען האָט זיך נוהג געווען דאַמאָלס

33) שמואל ב ו, כב.

34) פ"ו לאחר ה"כ.

35) וראה יל"ש פירשתנו כאן (רמז תרנ"ד): שלש

שמחות כתיב בחג.

36) ראה טז, יד.

זייער שמחה געווען – וויפל עס קומט אַרויס פון דעם וואָס „באין לראות ולשמוע“⁴⁵.

און לויט דעם – אַז די „שמחה יתירה“ איז ניט קיין חיוב מה"ת, נאָר ס'איז אַ הוספה אין מ"ע דשמחת יו"ט, וואָס איז תלוי אין הרגש האדם בחביבות מצוה זו – וועט מען אויך פאַרשטיין א) דעם טעם וואָס די אַלע סוגים (גדולי חכמי ישראל כו' ואנשי מעשה) היו עושין אותה, ווייל יעדערער פון זיי האָט אַ מעלה וואָס איז ניטאָ באַ די אַנדערע (ובמילא – אויך אַן ענין מיוחד בהחב"ב בות), ב) דעם מקור, אַז די אַלע אויסגע-רעכנטע סוגים האָבן זיך משתתף געווען אין „עשיית השמחה“:

די גמרא – אין בבלי³¹ און ירושלמי⁴⁶ – בריינגט בשם (נאָר) עטליכע תנאים און דערציילט ווי זיי האָבן זיך געפירט (אַדער וואָס זיי האָבן געזאָגט) ביי שמחת בית השואבה. געוויס האָבן זיך דאָך אַלע תנאים שהיו בביהמ"ק משתתף געווען אין שמחת ביה"ש (וכו"כ האָבן געזאָגט עפעס באַ דעם) – נאָר דאָס וואָס די גמרא טיילט אויס די עטליכע תנאים ובשם, לא יותר ולא פחות איז דאָס ווייל זיי זיינען כולל אַלע סוגים פון די משתתפים בשמחת ביה"ש, און יעדערער פון זיי אַ סוג בפ"ע – פון די וואָס „עושין אותה“ (די „שמחה יתירה“), ווייל דוקא ביי די סוגים איז דאָ די חביבות המצוה באופן מיוחד⁴⁷.

(45) שהרי זה שכולן באין לראות ולשמוע פעל אצלם שמחה כמובן, וכלשון הרמב"ם: „מרקדין כו' ומשמחין כו'“ (ולא „שמחין“). (46) פ"ה ה"ד.

(47) בסגנון אחר: הודעת שם בעל המאמר – לימוד ודין הוא בגמר השמחה. ודוחק גדול לומר שאין אופני השמחה ותוכן דיבורם אתי להשמיענו

[דערמיט איז אויך מובן פאַרוואָס דער רמב"ם לערנט אַז „ערב יו"ט הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים וכו" – כאָטש אַז פון פשטות לשון המשנה²⁹ איז משמע אַז מ'האָט עס מתקן געווען „במוצאי יו"ט הראשון של חג“ – ווייל, היות אַז אויף דער „שמחה יתירה“ איז ניטאָ קיין חיוב מיוחד מה"ת, כנ"ל – איז ווי קען מען צוליב איר דוחה זיין איסור עשיית מלאכה בחוה"מ⁴²? דעריבער לערנט דער רמב"ם אַז מ'האָט עס געטאָן בערב יו"ט⁴³].

ז. עפ"ז איז מובן ווי אַזוי איז שייך, אַז אינעם קיום פון דער מצוה סתמית זיינען געווען חילוקים לויט פאַרשידענע סוגים ביי אידן:

וויבאַלד אַז די שמחה יתירה איז ניט קיין חיוב בפ"ע, נאָר אַ הוספה והדגשה יתירה אינעם חיוב מצוה פון שמחת חגה"ס, מצד דעם וואָס די שמחה איז מער מודגש אין פסוק, כנ"ל – איז עס אינגאַנצן תלוי בלב⁴⁴, אין אופן רגש האדם – אויף וויפל ער פילט די חביבות המצוה. ובמילא: די גרעסערע בעלי מד-ריגה, איז זייער שמחה באַשטאַנען אין דעם וואָס „היו מרקדין ומספקין וכו"“, אָבער „כל העם האנשים והנשים“ איז

(42) רמב"ם הל' יו"ט פ"ז.

(43) וראה בארוכה שירי כנה"ג או"ח, לשונות הרמב"ם ז"ל הל' לולב כאן. ערוך לנר סוכה שם. [ושם – שהוא ע"ד שיטת הרמב"ם לענין הקהל, עיי"ש]. ויומתק יותר עפ"י המבואר בפנים, ששמחת ביה"ש אינה בגדר חובה.

(44) כענין השמחה בעיקרה וביסודה. ולהעיר שגם במ"ע מה"ת שבלב מצינו כיו"ב, במצות אהבת ה' ויראתו שכאו"א מחויב בהן אבל כיון שהדרג' לבוא לקיומן הוא ע"י שיתבונן האדם כו' (עיי"ש) מובן גודל החילוק שיש בכז' בבנ"א.

(*) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב.

ח. די גמרא זאָגט:

און פון דעם לערנט דער רמב"ם אַרויס, אַז „גדולי חכמי ישראל“ האָבן זיך משמח געווען בשמחת בית השואבה.

(ב) „אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהי' שמח שמחת ביה"ש הי' נוטל כו"י.“

ווי דערציילט אין גמרא⁵⁴ איז רשב"ג געווען נשיא הסנהדרין, וואָס „סנהדרין⁵⁵ גדולה ומניינם שבעים ואחד וכו' הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום כו"י – דער נשיא איז דער ראש הסנהדרין. פון דעם⁵⁶ נעמט דער רמב"ם אַז די סנהדרין⁵⁷ האָבן זיך משמח געווען בשמחת בית השואבה.

(ג) „אמרו עליו על הלל הזקן כשהי' שמח בשמחת ביה"ש אמר כו"י.“ וויבאָלד די גמרא איז מדייק דאָ אים אָנצורופן „הלל הזקן – כאָטש אַז בכמה מקומות ווערט ניט דערמאָנט דער תואר „זקן“ – איז מובן, אַז וואָס איז אַ הוראה אין דעם ענין: דאָס וואָס ער האָט זיך משמח געווען בשמחת ביה"ש איז געווען מצד

(א) „אמר ר' יהושע בן חנניא כשהיינו שמחין שמחת ביה"ש כו' לא טעמנו טעם שינה דהוּו מנמנמי⁵⁸ אכתפי דהדדי.“ וואָס איז די מעלה מיוחדת פון ריב"ח (וואָס צוליב דעם דערציילט די גמרא וואָס ער⁵⁹ האָט געזאָגט בנוגע זיין השתתפות אין שמחת בית השואבה)?

דערציילט די גמרא⁵⁰, אַז ריב"ח האָט זיך מתוכח געווען מיט די „סבי דבי אתונא“, וועלכע זיינען געווען חכמים גדולים, און ער האָט זיי מנצח געווען. אויך דערציילט די גמרא⁵¹, אַז פאַר דער הסתלקות פון ריב"ח האָבן חכמי בניי אים געפרעגט „מאי תיהוי עלן מאפיקור רוסין“, און ער האָט זיי געענטפערט (מיטן פסוק⁵² „אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם“ [ואבע"א (מיטן פסוק⁵³), ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדיך]). פון דעם זעט מען אַז ריב"ח איז געווען פון די גרעסטע פון חכמי ישראל.

והשם בא רק כטפל להדגיש שאף שהלל ענותן הי' בכ"ז אמר אם אני כאן הכל כאן (ולהעיר ש,הוא הי' אומר (רגיל לומר – לאו דוקא בשמחת ביה"ש) אם אין אני לי מי לי⁵⁴). ועד"ז בהשאר. (48) י"ל (עכ"פ – לחודדי) שמכאן מקור לאלה שאין ישנים בסוכה⁵⁵, כי לכאורה גם מנמנמי שינת ארעי צ"ל בסוכה (סוכה כו, א. רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ו. טושי"ע או"ח סתרל"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ז), ופשטות הלשון כאן משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה. וראה תשב"ץ ח"א סי' ק. (49) שהרי כו"כ היו עמדו ונהגו כמותו, וכלשונו: „אכתפי דהדדי“.

(50) בכורות ת, ב.

(51) חגיגה ה, ב.

(52) ירמ"י מט, ז.

(53) וישלח לג, יב.

(* אבות פ"א מ"ד.

(** השקוי"ט עפ"י הלכה ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 211 ואילך.

(54) שבת טו, א – שהרי המדובר בזמן שביהמ"ק הי' קיים, ברשב"ג הזקן (סה"ד בערכו. יעב"ץ סוכה שם).

(55) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

(56) אף שגם ריב"ח הי' חבר סנהדרין – אב"ד (ב"ק עד, סע"ב. סנה' יז, ב). מ"מ אין לומר ששמו נזכר מצד היותו בסנהדרין, כי א"כ מאי קמ"ל בהזכרת שם רשב"ג. ועכצ"ל דריב"ח מלמדנו סוג גדולי חכמי ישראל ורשב"ג – (ראש) סנהדרין.

(57) ואין לומר שרק ראש סנהדרין צריך לשמוח – כי א"כ אינו אלא חד בדרא ופשיטא שמתתף בשמחת ביה"ש. וראה גם לקמן הערה 74. ולכן מסתבר שהוא מצד היותו אחד משבעים ואחד שבסנהדרין, דגם ראש הסנהדרין הוא חלק מהסנהדרין (משא"כ ראש ישיבה ותלמידיו – דהם ב' סוגים. וראה לקמן הערה 61).

ראשי ישיבות⁶¹ האָבן זיך משמח געווען בשמחת ביה"ש.

לכאורה קען מען פרעגן אויף דעם: ווי קען מען זאָגן אַז דער טעם וואָס דער ירושלמי דערמאָנט ר"ש בן יהוצדק איז צוליב זיין תואר „רבי“, בעת דער ירושלמי דאָ על אתר רופט אים גאָר „בן יהוצדק“ און ניט „רבי שמעון בן יהוצדק“?

איז דער תירוץ אויף דעם: „הי' משתבח בקפיצותיו“, ער אַליין האָט זיך באַרימט מיט זיינע קפיצות⁶² – און בשעת מ'רעדט וועגן אייגענע מעלות, דאָרף מען ריידן באופן כזה אַז מ'זאָל שולל זיין אַ חשד באַ אַנדערע אָדער אַ הרגש באַ זיך פון גאווה – דעריבער האָט ער זיך אָנגערופן מיט אַ לשון פון היפך הכבוד⁶³; וע"ד ווי מיר געפינען⁶⁴ ביי ר' יוחנן בן זכאי, אַז ריידנדיק וועגן זיך האָט ער געזאָגט: „אלמלא הטיח בן זכאי את ראשו“ – ער האָט זיך ניט

מעלתו אַלס איינער פון „זקנים“⁵⁸. און דערפון נעמט דער רמב"ם אַז „זקנים“ זיינען זיך משמח בשמחת ביה"ש.

ט. ד) אין ירושלמי ווערט צוגעגעבן נאָך איינער: „בן יהוצדק הי' משתבח בקפיצותיו“.

וויבאָלד אַז דער סיפור איז געבראַכט אויף אָפּלערנען פון עם, איז דאָך זיכער אַז לא בא לסתום – נאָך דאָס איז אַ גדול בישראל בזמן שביהמ"ק קיים וועגן וועלכן ס'ווערט גערעט במק"א. ברשי-מות התנאים געפינט מען טאָקע – רבי שמעון בן יהוצדק. בנוגע צו רבי שמעון בן יהוצדק⁵⁹ געפינט מען אָבער ניט אַז חז"ל זאָלן דערציילן וועגן זיינע אַ מעלה מיוחדת; מוז מען זאָגן אַז די מעלה ווערט אויסגעדריקט אין זיין נאָמען: רבי שמעון.

בשייכות צום תואר „רבי“ שטייט אין תוספתא⁶⁰: „מי שיש לו תלמידים קורין אותו רבי“. ד.ה. אַז „רבי שמעון בן יהוצדק“, איז געווען אַ ראש ישיבה; און דערפון איז די הוכחה פון רמב"ם, אַז

61) אין ללמוד סוג זה מרשב"ג שהי' נשיא, ונשיא הוא „ראש הישיבה“ (רמב"ם שם) – כי הכוונה בזה לראש ישיבה זו דסנהדרין וכיו"ב (תברים ובערך זל"ז, ואחרי רבים להטות וכו'), משא"כ ראש ישיבה ותלמידים – תלמידיו, כמובן. 62) ובפני משה שם: „משתבח בעיני הרואים“ (בקרובן העדה שם: „היו משבחין אותו. ואולי היתה לו גיטסא אחרת בירושלמי“).

63) ואף שאי"ז מדברי ר"ש בן יהוצדק עצמו כ"א דבעל הסוגיא (משא"כ בנידון ריב"ז דלקמן בפנים) – מ"מ מדייק בירושלמי לכתוב „בן יהוצדק“ לאשמעיהן דכאשר „משתבח“ צ"ל גם דיבור באופן של היפך הכבוד.

64) ברכות לד, סע"ב.

58) אף שהי' ג"כ נשיא (שבת טו, א. פסחים סו, א. ועוד) – מ"מ, וכזכר כאן להיותו „הלל) החרן“, כפנים. ועוד: נשיא (סנהדרין) כבר למדנו מרשב"ג, כנ"ל בפנים.

59) ראה סדר הדורות בערכו – שלדעת ספר היוחסין הי' ר"ש בן יהוצדק בזמן דר' טרפון. אבל בסה"ד שם פריך עליו, ומסיק שהתנא ר"ש בן יהוצדק הוא רבו דר' יוחנן (כמ"ש בתוס' נדה י, ב), עיי"ש בארוכה, ואשר י"א דשלשה ר"ש ב"י הוי ועצ"ע.

60) סוף עדיות. הובא באגרת רב שרירא גאון – נעתק בערוך ע' אביי. ובסנהדרין (מא, ריש ע"ב): „כי הוה למד בן זכאי הוה קרי לי' כו' כי הוה לימד הוה קרי לי' רבן יוחנן בן זכאי“. ובכ"מ מבואר שהתואר „רבי“ ניתן בקבלת סמיכה – וראה אגרת רש"ג שם. חסדי דוד לתוספתא שם. ואכ"מ.

(* הד"ה בקה"ע שם הוא „הי' משתבח בקפיצותיו“ – אבל במפרשים כהנ"ל, קרוב לודאי לומר שהד"ה הם דהבחור הועצער.

יא. לאחרי כל זה איז אויך מובן וואָס בהמשך צו שמחת ביה"ש איז דער רמב"ם מבאר די מעלה פון שמחה של מצוה בכלל:

וויבאלד אַז די שמחה פון שמחת בית השואבה איז אַ הוספה אין דער שמחת יו"ט מצד דער חביבות המצוה פון שמחת יו"ט – קומט דאָך אויס, אַז דאָס איז דער זעלבער תוכן ווי שמחה של מצוה בכלל⁷² (אַ הוספה אויף דעם עיקר און אין דעם עיקר – עשיית המצוה) – השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל מצוה בהן".

אַבער ועוד בזה: אין שמחה של מצוה בכלל איז אַסך אַ גרעסערער אויפטו ווי בשמחת ביה"ש: שמחת ביה"ש, וויבאלד ער איז שוין במצב של שמחה בלאה"כ (ופשיטא אַז עצבות איז מושלל), איז ניט שווער פועל זיין ביי זיך אַ הוספה אין דעם מצב, אַבער שמחה של מצוה בכלל וואָס מען פאָדערט ביי יעדער מצוה און יעדן טאָג, און באַ וואָס פאַר אַ מצב ער זאָל זיין – איז זי דוקא אַן „עבודה גדולה“.

און דעריבער ברענגט דער רמב"ם אַ דוגמא פון דוד המלך וואָס „מפוז ומכרכר לפני ה' גו'⁷³ – צו באַווייזן אויף וויפל עס דאַרף זיין די שמחה ביי אַלע מצוות⁷⁴, הגם ס'איז שווער צו פועל זיין ביי זיך.

72) ועייג'כ קרית ספר על הרמב"ם כאן: „אע"פ שכל המועדות .. בחגה"ס היתה שמחה יתירה .. ומצוה להרבות בשמחה זו שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצות .. עבודה גדולה היא“.

73) ש"ב ו, טז.

74) בירושלמי הובא ענין זה דוד בהמשך לשמחת ביה"ש (בבל ברמב"ם הוא בהמשך לשמחה של מצוה בכלל) וכדמוכח בקראי שם דקאי בהבאת הארון כו). ועפ"י הנ"ל בפנים –

אַנגערופן מיטן אייגענעם נאָמען⁶⁵, נאָר (מער ניט אַלס אַ זון) בשייכות צום פאָטערס נאָמען.

יוד. דער טעם פאַרוואָס דער רמב"ם רעכנט ניט בעלי תשובה: דער רמב"ם לערנט אַז די ברייתא איז ניט מוסיף אויף דער משנה, נאָר איז מפרש ומפרט – כדרך הברייתות – דאָס וואָס שטייט במשנה בקיצור⁶⁶: דער סוג „חסידים“ וואָס שטייט אין דער משנה איז כולל סיי חסידים בפרט, און סיי בעלי תשובה;

ואזיל לשיטתי: רש"י⁶⁷ טייטשט „כלל

חסיד הוי חסיד מעיקרו“, און לפ"ז קען מען ניט לערנען אַז עס איז כולל אויך בע"ת. אַבער דער רמב"ם פסקנט אין הל' דעות⁶⁹: „ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד“ – וואָס אַזאָ הנהגה קען זיין סיי ביי אַ צדיק וחסיד מעיקרו און סיי (ואדרבה – בעיקר) ביי אַ בע"ת⁷⁰. דעריבער לערנט ער אַז „חסידים“ שבמשנה⁷¹ מיינט אויך בעלי תשובה. און מהאי טעמא דערמאָנט ניט דער רמב"ם דעם סוג „בע"ת“ באַזונדער, נאָר שרייבט „חסידים“ סתם, ווייל (בספ"ר) מיינט עס סיי חסידים מעיקרא און סיי בע"ת.

65) ואין לומר שזה ה' קודם שהיו לו תלמידים שאז נק' בפי כל „בן זכאי“ (ראה הערה 60) – כי הרי ה' זה כאשר „ר"ח בן דוסא שלחך ללמוד תורה אצל רביז“.

66) ראה פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו ד"ה אחרי כן.

67) בסוגיין ד"ה אלו חסידים.

68) ולא רק חסידים שנאמר בברייתא.

69) פ"ה ה"ה. וראה נדה יז, א ובתוד"ה שורפן.

70) ראה ב"ק קג, ב: והדר הוי חסיד. וראה ג"כ ספר חסידים בתחילתו.

71) משא"כ ברייתא שמפורש ג' סוגים: חסידים אנשי מעשה ובע"ת.

די „עבודה גדולה“ פון שמחה של מצוה. וואָרום שטענדיק, אפי' בימות החול, איז יעדע תנועה פון אַ אידן פאַרבונדן מיט עבודת ה'; ס'איז אַ מצוה כפשוטה, אָדער ס'איז אַ פרט פון „כל מעשיך יהיו לש"ש"⁷⁵, און „בכל דרכיך דעהו"⁷⁶ – ולכן דאַרף דאָס געטאָן ווערן בשמחה, כמ"ש⁷⁷ עבדו את ה' בשמחה.

און הגם אַז רז"ל⁷⁸ זאָגן: „אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז“, איז אָבער מובן, אַז שמחה של מצוה איז, אדרבה, אַ חיוב און ענין הכרחי; און דווקא דאָס פועל'ט אויך למעלה ענין השחוק⁷⁹, ביז ס'ווערט „יושב בשמים ישחק גו"⁸⁰ – ישחק פון די אַלע וואָס ווילן ח"ו דריקן אידן, ביז צום קיום היעוד אז ימלא שחוק פינו – בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחות שמחת ביה"ש תשי"ט ותש"כ, שבת בראשית (התעודות ב') תשל"א)

ועפ"ז גייט דער רמב"ם מן הקל אל הכבד: פריער בריינגט ער שמחת יו"ט בכלל („כל המועדות מצוה לשמוח בהן“), נאָכדעם רעדט ער וועגן דער שמחה פון חגה"ס וואָס איז אַ העכערע עבודה, וכן"ל אַז דאָס קומט מצד חב"בות המצוה, און דערנאָך וועגן שמחה של מצוה בכלל, וואָס איז אַ שווערערע, אַ „עבודה גדולה“.

יב. דאָס איז אויך אַ הוראה בנוגע לפועל: אַ איד קען דאָך ביי זיך טראַכטן: בשלמא אין די טעג פון „זמן שמחתנו“ קען ער ביי זיך אַרויסרופן די תנועה פון שמחה; אָבער ווי קען ער ביי זיך פועל'ן צו זיין בשמחה אויך נאָך דעם זמן המיוחד (ומסוגל – יומין זכאין) לשמחה?

זאָגט דער רמב"ם, אַז נאָך דער שמחה פון שמחת ביה"ש הויבט זיך ערשט אַן

שמחת ביה"ש הו"ע אחד עם שמחה של מצוה בכלל – מתורץ זה שבירושלמי בא הוא בהמשך לשמחת ביה"ש.

ולהוסיף: עפ"י הנ"ל – שאלה שנזכרו בש"ס ששמו בשמחת ביה"ש הוא בכדי ללמוד מכאו"א מהם טוג בבנ"י שעושיין השמחה – הרי מכיון שאין מלך אלא אחד, עכצ"ל (כנ"ל הערה 57) שכוונת וראיית הירושלמי היא לא לענין שמחת ביה"ש (שאין בזה הוראת טוג), כ"א לשמחה של מצוה בכלל.

(75) אבות פ"ב מי"ב.

(76) משלי ג, ו.

(77) תהלים ק, ב.

(78) ברכות לא, א.

(79) ראה זח"ג תצוה קפד, ב. מאה שערים יז,

ב (אגרות קודש אדמו"ר הצ"צ ע' שכה"ו).

(80) תהלים ב, ד.

